

СОЦІАЛЬНА ТВОРЧИСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Сердюк І.Л. (м. Запоріжжя)

Анотація

У статті розглядається соціальна творчість як об'єкт діяльності особистості, різні підходи до визначення і реалізації соціальної творчості.

Ключові слова

ОСОБИСТІТЬ, ІНДИВІД, ДІЯЛЬНІСЬ, СОЦІАЛІЗАЦІЯ, СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ, СОЦІАЛЬНА ТВОРЧИСТЬ, САМОРОЗВИТОК, САМОРЕАЛІЗАЦІЯ, САМООЦІНКА, СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Вступ

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю саме в сучасних умовах соціального буття знайти ресурси подальшого прогресивного розвитку суспільства і особистості. І ця роль належить саме соціальній творчості. Необхідно вивчати це питання для найскорішого вирішення економічних, соціальних, політичних проблем сьогодення і майбутнього. Проблему діяльності досліджували Леонтьєв А.Н., Юдін Е.Г., Буєва Л.П., Григорян Б.Т., Пономарьов Я.О., Басін Є.Я., Зісь О.Я., Гайджутіс О.Л., Журов Р.Я., Калошина І.П., Ананьєв Б.Г., Крушинський Л.В., Рубінштейн С.Л. та ін. Нас цікавить визначення соціальної творчості як об'єкту діяльності особистості і в цьому напрямку ми будемо вести наше дослідження.

В епохи, які характеризуються кризовими явищами, коли розпадаються жорсткі форми соціальності, йде швидка зміна соціальних процесів, в суспільстві існує боротьба різних тенденцій, невизначене співвідношення сил, свідомість людини починає пристосовуватися до нових умов: соціальні ролі змінюються, виникають нові маски і з цією своєрідною грою змінюється і характер соціальної творчості також. Таким чином, маємо два підходи до визначення соціальної творчості на данному етапі розвитку суспільства: аналізуючи соціальну творчість різних епох минулого дійти до прогнозування її форм в майбутньому (постмодерністський підхід) або розглядати її як зовсім нове явище сучасності, продукт соціальної еволюції, який не можна зводити до тих форм, що вже мали місце, але співставляти з ними. У своєму дослідженні використаємо обидва підходи для аналізу проблеми.

Мета статті:

- проаналізувати співвідношення соціальної творчості у часі;
- розглянути соціальну творчість як об'єкт діяльності особистості;
- визначити умови, як сучасна соціальна ситуація впливає на соціальну творчість.

Обговорення проблеми

Для того, щоб зрозуміти всі ці питання, на нашу думку, треба звернутися до розгляду цієї проблеми в різні історичні епохи,

проаналізувати погляди мислителів і дослідити взаємозв'язок соціальної творчості між минулим і сьогоденням.

Перший період історії, починаючи з первісного суспільства до промислових революцій визначається залежністю людини і взагалі людських колективів від природи, насамперед, у своїй господарській діяльності і у суспільних відносинах. Але ж ці перешкоди і стимулювали соціальну творчість. Навіть в давньоіндійській філософії в упанішадах звертається увага на першопричини людської діяльності.

Діяльність - специфічно – людський засіб відношення до світу, представляє собою процес перетворення природи, роблячи себе діючим суб'єктом, а засвоєні ним явища природи об'єктом своєї діяльності [1, 114]. Для того, щоб досягнути свого призначення у світі, людина повинна виявляти активність і жити за вищими законами. Діяльність людини, на думку давньоіндійських мислителів, підкоряється етичним нормам згідно з кастовим розподілом в суспільстві, моральним законом "дхарми".

Соціальна активність – поняття, яке відображає характер функціонування індивідів і соціальних груп в суспільстві. Соціальна активність визначається історичною необхідністю і представляє процес творення суб'єктом нових суспільних форм, умов власного існування. Соціальна активність пов'язана з перетворенням інтересу у фактор дії, з пізнанням, перебудовою дійсності, обумовлена діючою природою людини, протиріччям між умовами існування і об'єктивними потребами особистості і направлена на ліквідацію розбіжності між потребами і умовами буття суб'єкта [1, 424].

В давньокитайській філософії зверталася увага на добрі і лихі вчинки людей, намагання знайти причини несправедливості, а це стимулювало соціальну активність людини в суспільстві. В той же час зустрічаємо зовсім протилежні думки про те, що не потрібно втручатися у хід подій, сприймати всі зміни спокійно, байдуже, тому, що від людини мало що залежить. В той же час з'являються здогадки про те, що відношення між людьми підкорюються специфічним законам і поведінка людей детермінована ними. А отже, треба виявити причини і мотиви людської діяльності. Конфуцій говорив про зміну людської поведінки в залежності від зміни умов життя.

Грецькі вчені вже значно ширше розуміли поняття соціальної творчості. Демокріт вважав, що мова виникла завдяки спілкуванню давніх людей внаслідок їх діяльності, а не творіння бога. Змінюються умови життя і людина знаходить нові засоби добування їжі, нові знаряддя праці, змінюються види колективів, діяльності. Людина знаходить засоби захисту від холоду. Епікур бачив принцип гедонізму як організуючий момент людської діяльності. Сократівське вчення про самопізнання дуже важливе як один з елементів соціальної творчості. Платон вважав, що людям необхідна колективна діяльність для задоволення своїх потреб, але ж і суспільне життя висуває певні вимоги

для людини. Платон поділяв людей на особливі верстви: філософи, воїни, ремісники, раби і в залежності від цього було треба виконувати свої функції. Але Платон високо цінував здібності людини, намагався виявити умови їх розвитку. Арістотель красу людини бачив не тільки у зовнішності, але й в активності, діяльності, творчому потенціалі. Треба виявити і розвинути свої потенційні задатки та можливості. Однак, досить прогресивні погляди на соціальну творчість людини вступали в протиріччя з проявами консервативних уявлень про розподіл праці на розумову і фізичну за суспільним станом.

В епоху середньовіччя мислителі висували ідею про різницю між людьми за родом діяльності - саме бог розподілив види праці між людьми: хтось займається ремеслом, інші - сільським господарством, а деякі розумовою працею. Соціальні сили розглядалися як божественне провидіння, а отже, людська доля була визначена наперед.

В епоху Відродження була виголошена цінність людської особистості. Особистість розглядалася як самоцінна істота у її взаємовідношенні з суспільством. Т. Мор, Т. Кампанелла проголошують ідеї про вільний розвиток людей. Т. Мор в "Утопії" описує ідеальне на його думку суспільство, в якому люди працюють шість годин, у вільний час займаються поезією, музикою, наукою. Т. Кампанелла у праці "Місто сонця" уявляв нових людей, зайнятих продуктивною працею на благо державі. Отже, це було б таке нове суспільство, де б люди мали можливість вільно розвивати свої здібності, людські якості, обдарування.

Здібності – психічні якості індивіду, які регулюють поведінку і стають умовою його життєдіяльності (в широкому смислі). Під здібностями розуміють комплекс психічних якостей людини, які роблять його придатним до певного, історично сформованого виду професійної діяльності (спеціальний смисл) [1, 430]. Другий період історії пов'язаний з ростом виробництва, використанням техніки, з розширенням пізнання світу, суспільних явищ і це, безперечно, наклало відбиток на сам процес і на філософський аналіз соціальної творчості також.

Гоббс, Бекон, Локк розглядали діяльність людини як члена суспільства. Гоббс бачив людину як частку великого механізму - суспільства. На його думку, усі люди мають однакові можливості, здібності, але егоїстичні за природою, отже, держава повинна регулювати суспільні відносини, обмежуючи свободу окремих індивідів. Але ж виникає питання: чи не порушення це демократичного права свободи волевиявлення і до яких індивідів може приміятися така міра заборони, у яких випадках і в якій мірі. І саме головне: хто повинен вирішувати такі складні питання і чи не може бути помилки, адже цей світ ми також сприймаємо по – різному. А тому, ми вважаємо, не можна погодитись з цією точкою зору. Далі філософ розглядає два види здібностей: природні і набуті впродовж життя. До природних здібностей він відносить: здатність пересуватися, їсти і т. ін., згідно з двома частками з яких складається людина. Гоббс розрізняє два вида

здібностей: фізичні і духовні. Саме духовні здібності: здатність до суспільного життя, пізнання, уява людина набуває з часом. Різницю у здібностях і талантах він вбачав у ролі виховання. Мислитель вважав, що духовні здібності індивіда знаходяться в залежності від соціальних умов життя. Англійські матеріалісти поставили питання про розгляд соціальних аспектів людського буття, але дещо ідеалізували соціальні явища і звели питання до механістичного розгляду.

Французькі матеріалісти особливу увагу надавали вивченню соціальних умов формування особистості, але для них також притаманний механістичний підхід до діяльності людини. Гельвецій розвивав вчення про визначальну роль соціального середовища у формуванні інтелектуальних здібностей людей і моральних принципів.

Соціальне середовище – оточуючий світ. Зараз середовище розглядають як: 1) протилежний полюс природжених здібностей, як простір і матеріал для розвитку, за допомогою якого здібності прокладають собі шлях, 2) оточення, сукупність природних умов, в яких проходить діяльність людського суспільства і організмів [2, 435]. Соціальне середовище обумовлює різницю між психічним і моральним аспектом. Особисті та суспільні інтереси повинні співпадати. Гольбах вважав, що дії людини обумовлені особливістю природного складу характеру, але також як і Гельвецій, стверджував, що соціальне середовище формує і розвиває особистість і в основі діяльності людини лежить інтерес і користь. Ж. Руссо приділяв увагу розвитку природних задатків і моральних якостей людини, основою яких вважав виховання. Кант підкреслював: людину не можна розглядати як засіб для досягнення задач, а отже визнавалася самоцінність людської особистості. Важко не погодитись з цим ствердженням. Філософ визначав поняття “особистість” як природну основу людського буття, природні задатки людини і соціальну сторону.

Особистість – людський індивід в аспекті його соціальних якостей, формується в процесі історично конкретних видів діяльності і суспільних відносин [1, 222]. “Функція підйому універсума на новий рівень саморуху, породила ідеальну об’єктивну форму людського організму – особистість” [3, 14]. “Особистість – це системна якість людського організму провідною функцією якої є включення людини в соціальний світ” [3, 108].

Індивід – 1) одиничний окремих об’єкт, виділений з певного виду, роду або класу об’єктів, 2) одиничний представник людського роду, окремо взята людина безвідносно до його реальних антропологічних і соціальних особливостей [1, 157].

“Індивід – людина” і “особистість – людина” мають одну субстанційну основу. Особистість є суспільна сутність людини, що виражається соціальних і психологічних особливостях [4, 35].

Кант дещо ідеалістично надавав значення категоричному імперативу - моральному закону, який диктував правила поведінки у

суспільстві. В той же час визнавав, що людина схильна мати потяги, під впливом яких йде на якісь вчинки, а отже може бути внутрішній конфлікт між потягами і бажанням підкоритися законам моралі. Однак, Кант визнавав дотримання етичних норм як головного критерію поведінки людини в суспільстві. Людська діяльність, за Кантом, детермінована моральними правилами, а не реальністю і цей погляд має метафізичний характер. Гегель як об'єктивний ідеаліст, стверджував, що норми і принципи поведінки людей виникають не як результат практичної діяльності людей, а як розвиток духу. Він розглядав людську діяльність з точки зору історичних форм і надавав значення ролі праці, зняття праці, в той же час велику увагу приділяв самосвідомості, свободі особистості. Працю визнавав як абсолютну духовну діяльність. Діяльність історичних особистостей вважав підкореною духовним законам, а не законам суспільного розвитку. Фейербах вивів ідею про те, що людина створила бога, а не навпаки. Всю діяльність людей пояснював з точки зору чуттєвості, наприклад, суспільні відносини, мотиви діяльності пов'язувалися з антропологічним принципом любові до ближнього. Таким чином, можемо зробити висновок: у наведених поглядах філософів позитивним є те, що вони звертаються до проблеми діяльності, шукають передумови, але недоліком всіх цих вчень була недооцінка соціальної творчості, направленої на перетворення суспільних відносин і суспільства.

В умовах капіталістичного ладу, внаслідок суспільних антагонізмів виникає новий світогляд на призначення людини та її діяльність. К. Маркс у праці "Економічно - філософські рукописи 1844 року" піднімає питання предметної діяльності. Дійсність – це результат взаємодії суб'єкта з об'єктом, результат людської діяльності. У "Тезах про Фейербаха" співвідношення матерії і свідомості, буття і мислення розглядається з позицій розкриття сутності активних дій суб'єктів. Якщо ідеалісти вважали, що людська діяльність - це чуттєве світосприйняття або праця інтелекту, то Маркс під предметною діяльністю більше бачив практику створення матеріальних і духовних благ, яка перетворює дійсність. В "Економічних рукописах 1857-1859 рр." самим головним є теза про створення умов для повної реалізації життєдіяльності особистості, її всебічного розвитку. В першому томі "Капіталу" діяльність людей розглядається через суспільний процес виробництва і накопичення капіталу. Ф. Енгельс ("Роль праці в процесі перетворення мавпи в людину") розкриває роль трудової діяльності в еволюційному процесі. Подальший розвиток цих ідей бачимо у праці "Виникнення сім'ї, приватної власності і держави", де мова йде не тільки про діяльність людей, скеровану на виникнення держави, соціальних інститутів, але й виробництво людини. Розкриваються взаємовідносини між перетворюючою діяльністю і змінами в соціальному оточенні, між особистістю і суспільством. В.І. Ленін розвиває ці ідеї і наголошує на великій ролі творчої ініціативи мас. Соціальний образ, місце в

суспільстві, світогляд, мета, установки людини співвідносяться з класовою належністю особистості. Треба акцентувати увагу на практичній діяльності, яка повинна бути корисною і перетворюючою. В. І. Ленін піддавав критиці погляди Гегеля, що категорії і поняття складають основу людської діяльності, вважаючи, що практична діяльність лежить в основі пізнання (“Філософські зошити”). Дії людини і відображення світу в свідомості особистості обумовлюються конкретними умовами соціального життя, потребами, інтересами, рівнем розвитку.

Праця як матеріальна, предметно – чуттєва діяльність сприяє формуванню і розвитку фізичних і духовних якостей людини, поглиблює соціальні зв'язки, але цей свідомий, плановий процес потребує діяльність теоретичну, та й матеріальні потреби визнаються людиною більш як соціальні, які співвідносяться з системами цінностей особистості і суспільства [5, 532]. Активне, творче відношення до світу зводиться не лише до практичної діяльності, але включає в себе духовно – перетворююче відношення, адже без духовності не можна змінювати свій внутрішній і зовнішній світ [5, 533].

Ленін особливо підкреслював, що необхідна планова організація роботи по реалізації творчого потенціалу, всебічному розвитку народних мас в умовах будівництва соціалізму. Він акцентує нашу увагу на цій тезі у праці “Задачі союзів молоді”. Н. К. Крупська, А. В. Луначарський, М. І. Калінін вважали, що необхідно створювати умови для розвитку духовних і фізичних сил нової людини, яка повинна бути зовсім несхожою на попередні покоління інших історичних епох. Об'єктивні умови повинні співвідноситись з процесом виховання. В процесі створення нового суспільства, участі людини в свідомій праці, під впливом соціального середовища формуються соціальна творчість індивіда. Надаючи великого значення вихованню, Н. К. Крупська відмічала, що треба мати цілісне уявлення про людину, її життєвий досвід, знати суспільне середовище, в якому формується індивід, суспільні події, які можуть вплинути на людину, її світогляд. А. В. Луначарський наголошував, що розвиток матеріального буття людей, набуті знання, цілеспрямований вплив формує нову людину. Особлива роль в цьому процесі надавалася системі освіти.

Всі ці ідеї сприяли конкретизації проблеми соціальної творчості особистості в контексті діалектичного зв'язку між людиною і суспільством, індивідуальним і суспільним розвитком.

Соціальна творчість не може існувати сама по собі, вона виявляється по відношенню до суспільства, адже людина прагне самовизначитися, оновити своє буття, змінити щось хоча б частково для досягнення визначеного суспільством критерію нормального існування. Особистість спрямовує свої дії на самореалізацію.

Самореалізація – “свідома, цілеспрямована, матеріально – практична соціальна і духовна діяльність особи, спрямована на

реалізацію власних сил, здібностей, обдарувань, можливостей [6, 597]. Людина як об'єкт, що може перетворювати всі умови свого існування в засоби власного розвитку, стає суб'єктом, який трансформується від самореалізації до цілісності" [4, 36]. Навіть якщо людина має наміри зберегти себе як індивідуальність або просто вижити в складних умовах суспільного життя, вона не може не рахуватися з інтересами суспільства. Не можна розглядати історичні епохи і суспільство як відокремлені від людей об'єкти із сталими критеріями виміру людської діяльності і лише деякими зусиллями окремих індивідів. Соціальна творчість характеризується ставленням людей до змін, прагненням формувати нові структури соціальності, цілеспрямованістю, напрямком дій і орієнтацій людей, залежністю від обставин суспільного життя та інших індивідів.

В **соціологічному** аспекті соціальна творчість є проблема, яку намагається і прагне розв'язати та частина суспільства, яка дійсно бажає змін і може самовизначитись в своїй діяльності.

В **психологічному** аспекті соціальна творчість індивіда пов'язана з негативним відношенням до роботи соціальних інститутів, що прагнуть усереднити, стандартизувати особистість, а отже з переживаннями людей, бо є розуміння негативу, лицемірства у ставленні до людини з боку соціальних установ, взагалі у загальнолюдських стосунках. Таким чином виникає потяг до зміни соціальних машин і інструментів і до нової організації людських стосунків взагалі. Прагнення до модернізації суспільства породжує ідеї прогресу у різних областях людського буття і, насамперед, в економічній технічній, науковій сфері і мистецтві. Ті нові ідеї, що виникають все одно є новими в заданих межах нашої уяви, які сформувалися ще в період індустріального суспільства. А зараз необхідне прагнення такого нового, якого ще не було.

Співвідносячи соціальну творчість людей у попередні епохи і в сучасний момент, маємо визначити, що вони протистоять одна одній за характером суспільних відносин і засобом виробництва, але ж і співвідносяться, взаємодіють, хоча іноді взаємозаперечують одна одну, але ж і не виключають одна одну. Пояснюється все це тим, що в індустріальному суспільстві соціальна творчість визначала напрямок історичного розвитку, була мірою соціальної енергії, бо умови розвитку вимагали модернізації виробництва, а отже і створення нових форм соціальної творчості. У постіндустріальному суспільстві, значимість таких форм соціальної творчості нівелюється, втрачається її попередня значущість. Все більше авторів говорять не про прогрес, а про регрес суспільства, а отже це можна зрозуміти так: соціальна творчість втратила будь-який сенс.

Але ж нові види діяльності, нові системи, зв'язки, зміни, прагнення нових поколінь до перетворень у суспільстві знов висувають питання соціальної творчості на перший план сьогодення. Необхідно знайти форми для цих змін, улагодити їх між собою, знайти перспективи їх

розвитку. Програмування діяльності складається з вибору конкретних цілей або деяких результатів майбутньої активності, які є засобом ефективного функціонування системи. Для того щоб соціальна система задовольняла потреби людей, повинен бути перехід від пошукової активності до конструктивної поведінки, що вимагає правильного вибору цілей, засобів для досягнення поставлених задач [7, 15]. Нові реалії життя людського суспільства вимагають нові види соціальної творчості, йде пошук засобів її реалізації і хоча мова йде про зовсім нове, не можна відкидати той факт, що соціальна творчість повинна мати напрямок та бути узлагодженою з іншими процесами, які мають місце у державі.

Отже, потрібно мати два підходи до визначення соціальної творчості особистості :

- 1) визначення характеристики і цільової установки індивідів в залежності від ситуації, формації, ступеня розвитку суспільства,
- 2) взаємодії соціальних суспільств, суб'єктів, їх саморозвиток, модифікація якостей діяльності, події соціального життя.

Саморозвиток – розвиток, причина якого міститься в самій речі чи системі, що розвивається [6, 597].

Треба враховувати той факт, що інтереси, претензії індивідів в суспільстві стикаються і це також впливає на соціальну творчість. Потрібно поєднувати різні логіки індивідів, соціальних організацій, систем. Схеми соціальних взаємодій не відкидають наявність стандартів, а лише пояснюють їх форми у значенні можливостей діяльності суб'єктів. Шляхом переоцінки цінностей виникає різноманіття визначень буття соціуму, нового, творчого. Такий процес особливо можна швидше виявити в тому суспільстві, в якому вже склалися стійкі структури соціального буття, існує інертність форм суспільного виробництва. Об'єктивні умови діяльності людей створюють передумови для виникнення в соціумі окремих соціальних груп і спільних для них соціальних цінностей. Зміни цих умов викликають зміни в системі цінностей. В той же час соціальні цінності виступають як регулятор практичної діяльності людей [8, 47].

На нашу думку, не можна відкидати і процес соціалізації людини. **Соціалізація** – процес засвоєння і подальшого розвитку індивідом соціально-культурного досвіду – трудових навичок, знань, норм, цінностей, традицій, накопичених і переданих від покоління до покоління, процес включення індивіда в систему суспільних відносин і формування у нього соціальних якостей [1, 421]. Нові форми соціальної творчості можуть мати місце лише тоді, коли ми маємо можливість співставляти з тими, що вже були або є. Навіть абстрагуючись від того, що могло або має місце, ми маємо попередні знання, досвід.

Необхідні особистісні форми самозвіту з самооцінкою діяльності, програми розвитку індивідуальних якостей характеру індивіда.

Самооцінка – “судження людини про свої властивості, можливості, місце серед інших людей, один з основних компонентів самосвідомості особистості” [6, 597]. Якщо людина не має розвинутих індивідуальних якостей, достатньої широти ціннісних орієнтацій і до того ж має складнощі у вирішенні елементарних побутових проблем, то дуже складно говорити взагалі про соціальну творчість даної особи.

Здатність до варварського руйнування культурних досягнень в різні епохи історії є наслідком недостатньої реалізації форм існування суспільного життя. Індустріальну епоху треба розглядати як період накопичення суспільного досвіду, створення певних схем діяльності суб'єктів, нового. Треба враховувати той факт, що у постіндустрійний період у нашій державі є сукупність соціальних груп та регіональних утворень, а отже є різниця між орієнтирами, цілеспрямованістю та діяльністю цих угруповань. Умовою реалізації соціальної творчості є процес перетворення соціальних форм. Створення регіональних союзів, нових політичних реалій, правових конвенцій, поява нових співтовариств, нових зв'язків між соціальними суб'єктами є результатом соціальної творчості суб'єктів. Активна роль особистості в суспільстві виявляється в тому, що у виробничій сфері людина постійно удосконалює засоби виробництва і накопичений досвід, в соціальній сфері зазнаючи впливу інших людей, сам впливає на них і на всі існуючі відношення, в політичній сфері можливості прояву активності більш багатоманітні, в духовній сфері активність людини в засвоєнні, створенні духовних цінностей [9, 143].

Соціальну творчість можна розглядати як процес діяльності людей, націлений на створення соціальних і культурних форм буття, процес, який іде і буде йти, незалежно від історичної епохи. Але ж соціальну творчість можна розуміти і як результат цього процесу, результат діяльності. Ці два підходи до розуміння соціальної творчості особистості іноді змішуються. Зміни в суспільстві не пояснювались як результат діяльності людей, не приділялася увага особистісним якостям характеру суб'єктів. Трансформаційні процеси пояснювались як закономірність; бралася до уваги не діяльність людей, а речі, які людина створила. Однак, масові рухи, поява різних видів культур, форм взаємодій зв'язків індивідів, врешті накопичення різних форм діяльності також є проявом соціальної творчості. Породження та оновлення людського досвіду є в деякій мірі соціальною творчістю суб'єктів. В пам'ятках культури відображається соціальна творчість людей як результат творчої індивідуальної напруги та реалізації засобів спілкування індивідів.

Інструменти діяльності для будь-яких видів творчого процесу виробляються, модифікуються, а отже, ми маємо справу знову ж таки з проявами соціальної творчості.

Висновки

Отже, **соціальну творчість** можна визначити, на наш погляд, як активну соціальну діяльність в різних сферах суспільства, обумовлену

прагненням до змін і перетворень, створення чогось нового: нових структур, нових видів діяльності, речей, відносин, зв'язків, направлену на удосконалення самої людини, задоволення її потреб, реалізацію її творчих можливостей, а також удосконалення суспільства для прогресивного розвитку окремої особистості і всього людства. Включає в себе всі види творчості.

Для реалізації соціальної творчості треба враховувати інтереси, логіки індивідів, соціальних організацій, систем. Соціальна творчість базується на соціалізації, соціальної активності, саморозвитку, самооцінці, самореалізації в певних умовах соціального середовища.

Перспективи подальших наукових досліджень :

- ✓ визначити види соціальної творчості особистості в майбутньому,
- ✓ проаналізувати ресурси, перспективи розвитку соціальної творчості особистості.

Джерела

1. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. - 6 – е изд., перераб., дополн. - М. : Изд – во полит. л - ры, 1991. - 560 с.
2. Философско – энциклопедический словарь. - Москва: Инфра – М, 2000. - 576 с.
3. Бех В. П. Соціальний організм країни. - Запоріжжя: ЗДУ, 1999. - 306 с.
4. Грецова О. Г. Особистість як синтез духовного та матеріального // Гуманітарний вісник. - № 15. - ЗДІА, С. 33 – 47.
5. Социальная философия / Под общей редакцией проф. В. П. Андрущенко, Н. И. Горлача. - Киев – Харьков, 2002. - 736 с.
6. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. - К.- Гол.ред. Укр. рад. енциклопедії - 1986, 2 – е вид., перероб. – 800 с.
7. Воронкова В. Г. Управление как единый социальный организм // Нова парадигма. – 1999. – Вип. 10. – С. 8 – 18.
8. Таран В. О. Ідеологія перехідного суспільства. – Запоріжжя: ЗЮІ, 2000. – 316 с.
9. Воловик В. И. Введение в философию. Учебное пособие. – Запорожье : Просвита, 1999. – 176 с.
10. Мир философии. Книга для чтения. В 2-х ч., Ч.1, – М.: Политиздат, 1991. – 672 с.
11. Мир философии. Книга для чтения. В 2-х ч., Ч.2, - М.: Политиздат, 1991. – 624 с.
12. Антология мировой философии. Сборник философских текстов. Т.1, Ч.2 / Сост. М. А. Парнюк, В. И. Даниленко. – К. : УМК ВО, 1991. – 308 с.
13. Антология мировой философии. Сборник философских текстов. Т.1, Ч.3 / Сост. М. А. Парнюк, В. И. Даниленко. – К.: НМК ВО, Центр гуманітарної освіти АН України, 1992. – 272 с.

Стаття надійшла 10.04.2006 р.